

ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן

יז

עין משפט
נר מצוה

תלמיד חכם שנידה לכבודו. כבר פירשתי למעלה (א) ענין (אליעזר) דינא נפשית. דאמר ליה את מחייבת לי הכי והכי: דפסיקא ליה. שודלי הוא לו ולא ספק: סנו שומעני. שיואלץ עליו שמועות רעות: לריבי ליה רבנן. דלמריה דהוה רבנן: ואס לאו אל יבקשו סורה. הואיל וסנו שומעני הא דלריבי ליה רבנן לאו כלום הוא דמוטב דלא ילפי מיניה: אסא איהו. האי מנוה נמי צדיקיהו: מאי דקמן. כלומר היכי מתרמי דעל האי סבא ר' שמואל בר נחמני האדריגא לביה המדרש: שמע מינה. דלהכי איתרמי דלתא האדריגא לבי מדרשא ללא מזליה הוא דלישרי ליה: וערקיה אהמיה. נשכו למנוה צלמתו: ולא קבלוהו. דהדרגא עכנא למערתא ולא פתחה פיה: דייני. רלשי צ"ד. וחסידים עדיפי מיניהו: מאי טעמא. קבלוהו: דעזד כרבי אליעזר וכו'. צהני שמועות רעות: מה שלכו חפץ. עזריה והואיל ואין מכירין אותו שם ליכא חולו השם. (א) ואמר לן רבי משום רב הא גאון ויעשה מה שלכו חפץ רובה למנר דודאי כיון שלבש שמורים וכו' אני ערב צדק צדק שאינו חפץ מנאן ואיך צעזריה: דקא עזר משום ולפני עור לא סתן מכשול. דכיון דגדול הוא שמה מצענו כאלו והוא ליה איהו מכשילו: שלך אינו נידוי. ללא דלינא שמתיה: כפד. צלשון הוא אומרים לו עשה עמך כלום שבעד עליו רלשו וצב צבינך צלשון צדוק אומר לו. (א) לינא אחרינא הכדז התכדז כבודך שמשך צבינך: כספו. אל תצוה אותו צפרהסיא: כלילה. שחסיכה ואין חסד רואה: משמים נפשיה. משום יקרא דהוא צורבא מנדנן: מימנו אנגידא. ומקוט ומלקוט יפה להס יומר משמתא והוה מלקי להו: ומהניא לי טיחיא

תורה אור השלם

1. אין הקמה ואין הבקשה ואין עצה לנגד? משלו כא ב דעת תורה ויבשו מפייהו בי מלאך? וצבאות הוא: מלאכי ב ו לא תקבל חרש ולפני עזר לא תתן מבשל ויבאית מאלקהו אני? ויקרא יט די הבה הפית את אדום ונשאך לפר הקבר ושב בביתך וקמה תתורה ברעה וקבלתה אתה ויהודה מליכס ב די ו בקשלת דיום ובשל גם נביא עמך לקלה ורומית אפקי: הווע ד ה ויקחה העיר חרם היא ובל אשר בה לך רק חרב הוזהר תורה היא ובל אשר אתה בבית פי התבאתה את המלאכים אשר שלחתי: הווע ב ו יי שמעתי שמעך נדתי ויי פעלך בקרב שדים חיהו בקרב שדים עיניו בקרנ רחם תבור: בחקוק ג ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה שלכו טו' ואמר לן רבי. י"ז ולפי"ה י"ק מ"ט קבלוהו וכו' ומקטת פרכ"י: (ב) ד"ה הכדז טו' לישא אחרינא. י"ז וכן משמע לפי הקלה במלכות ב די:

גליון הש"ס

נב' א במילי דרשייא. עין מוס' סנהדרין דף ח ע"א ד"ה מתקנינן: שם למערתא דרשייא וקבלוהו. ע"י שנת דף י ע"א מוס' ד"ה אל יבקשו סורה וכו' והוא באושא חקיקתו. צ"ח פ"ו ה"א רב' מ"ח גיטין אמר

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם

רבינו הגנאל

תלמיד חכם שנידה לכבודו נידויו נידוי. דייקן מתבאר מנוה לתלמיד אינו מנוה לרב לבדו. הא לכולי עלמא מנוה. והני מילי לכבוד עצמו. אבל במילי דרשייא אין חמור ואין תבונה לנגד ה'. אמר רב יוסף צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה. במלאת דפסיקא ליה. כגון חקיקתא לחיבורו עבד יהא בנידוי. ויכוצא בו. הוזהר צורבא מרבנן דהוה טני שומעני. שהיה שם שמים מחלל על ידו. כגון הא דגרסינן בסוף יום הכיפורים מי שיש בידו חילול השם. יצחק דבי ר' אמי אמר כל שחבירי מבטישין משמועתו. הכי דמי אמרוי שרא ליה מיהא לפלוני. אבל הא דאמר רב כגון אבא דשקילנא בישרא

כו'. דאמר ר' יוחנן כגון אבא דאי מסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. על עצמם בלבד אמרו ולא על זולתם, שהיו מתמיידין הרבה על עצמם. הלא תראה שלכ אחד כך אמר כגון אבא. אבל כולי עלמא כדאמרן. וכגון אלישע אחר שהיה מתעסק בספרי מינין ושותה במיני זמר, כדגרסינן זמר יונוי לא ספק מביתו. אמרו עליו על אחר שהיה עומד מבית המדרש הרהב סיפוי מינים היו שוררין לו מחיקו. וגרסינן נמי השוטה במיני זמר כו'. וכל צורבא מרבנן דהכי עובדיה, מחקיף סנו שומעני. ואמר רב יהודה בהווא צורבא מרבנן דהוה טני שומעני כדאמרן, היכי נעבדי ביה, נישמתי, יצרי ליה רבנן, לא נשמתי. קא מחלל שם שמים. אמר ליה רבה בר בר חנה, הכי אמר ר' יוחנן, מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה

ומרקייה. נשכו אלמנו ויש מפרשים מדה כנגד מדה משום דנחמד צנוות: ור"א קיבלוהו. דהדרגא ליה עכנא: דעבר אדרבי אליעזר. ולכן לא קיבלוהו אע"פ שהיה תלמיד חכם וי"ג דעזד כר' אליעזר ומשום הכי קיבלוהו דייני:

אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו. ותבז ר"ח חס ושלום לא הוה ר' לעשות עזריה אלא ע"י כך ינעו לכו צ"ח דקדושין

(דף ג. ו. ו. פירשתי: פ"ד מי נתחייבתי לך. אע"פ שמשמתין צעזור ממונן כדאמרין לעיל (דף טו.) הני מילי לממונא י"ל שהיה לו לקרומו לצי"ד וכדמשמע צפרק הגחול במרס (צ"ח דף ק"ג.) ולא דמי לאיסורא (דמכין) לאלתר כדאמר (צ"ח דף ק"ג.) צהווא גברא דקאלל תמרי שנסרו צצבת וכן (ריש) פרק הדר (עירובין דף ק"ג.) וצטט רבינו חס שמעתי שהיו רגילין צאומו מקוס שאוכלין צאלנות ונותן דמים והסתם לא היו עובדים על הגזל:

משמית נפשיה. משום זכר שזרין נדמות מ"ח א"י כדי שיהא זכור להסיר והא ללא חמיר לחזירו מתחילה כדאמרין בשצעות פרק קמא (דף י"ז.) יצא זכאי ויכפר על חסידי לכן טוב כשימיר לחזירו שיהא הוא מומר קודם: שלא

לבי מדרשא אמר להו שרו לי אמרו ליה רבנן גברא דחשיב כרב יהודה לביא הכא דלישרי לך אלא זיל לגביה דר' יהודה נשיאה דלישרי לך אול לקמיה א"ל ר' אמי פוק עיין בדנייה אי מיבעי למישרא ליה שרי ליה עיין ר' אמי בדנייה סבר למישרא ליה עמד ר' שמואל בר נחמני על רגליו ואמר ומה שפחה של בית רבי לא נהגו חכמים קלות ראש בנידיה שלש שנים יהודה חבירינו על אחת כמה וכמה א"ר זורא מאי דקמן דאתא האידינא האי סבא בבי מדרשא דהא כמה שני לא אתא ש"מ לא מיבעי למישרא ליה לא שרא ליה נפק כי קא בכי ואזיל אתא זיבורא וטרקיה אמתיה ושכיב עיילוהו למערתא דחסידי ולא קיבלוהו עיילוהו. למערתא דדייני וקיבלוהו מ"ט דעבר כר' אליעזר דתניא א ר' אליעזר אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעמף שחורים ויעשה מה שלכו חפץ ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שפחה של בית רבי מאי היא דאמתא דבי ר' חזיתיה להווא גברא דהוה מחי לבנו גדול ה אמרה ליהויה ההוא גברא בשמתא דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשול דתניא ולפני עור לא תתן מכשול לבנו גדול הכתוב מדבר ריש לקיש הוה מנטר פרדיסא אתא ההוא גברא וקאכיל תאיני רמא ביה קלא ולא אשגח ביה אמר ליהויה ההוא גברא בשמתא א"ל אדרבה ליהויה ההוא גברא בשמתא אם ממונן נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך אתא לבי מדרשא א"ל שלו נידוי שלך אינו נידוי ומאי ומאי תקנתיה זיל לגביה דלישרי לך לא ידענא ליה אמרו ליה זיל לגבי נשיאה דלישרי לך דתניא י נידוהו ואינו יודע מי נידהו ילך אצל נשיא ויתיר לו נדויו. אמר רב הונא באושא התקינו אב בית דין שסרח אין מנדין אותו אלא אומר לו ה הכבד ושב בביתך חזר וסרח מנדין אותו מפני חילול השם ופליגא דריש לקיש (א) דאמר ריש לקיש ה תלמיד חכם שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא שנאמר וכשלת היום וכשל גם נביא עמך לילה כסהו כלילה (א) מר זוטרא חסידא כי מיחייב צורבא מרבנן שמתא ברישא משמית נפשיה והדר משמית לדידיה כי הוה עייל באושפיוזה שרי ליה לנפשיה והדר שרי ליה לדידיה (א) אמר רב גידל אמר רב ב ת"ח מנדה לעצמו ומיפר לעצמו אמר רב פפא תיתי לי דלא שמיתי צורבא מרבנן מעולם אלא כי קא מיחייב צורבא מרבנן שמתא היכי עביד כי הא (א) דבמערכא מימנו אנגידא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא מאי שמתא אמר רב שם מיתה ושמואל אמר שממה יהיה ומהניא ביה כי מיחיא בתנורא ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש כשם שנכנסת במאתים וארבעים ושמונה איברים כך כשהיא יוצאה ויוצאה ממאתים וארבעים ושמונה איברים כשהיא נכנסת דכתיב והיתה העיר חרם בגימטריא מאתים וארבעים ושמונה הוה כשהיא יוצאה דכתיב ברונו רחם תווכר רחם בגימטריא הכי הוה אמר רב יוסף שדי שמתא אגונבתא דכלבא ואיהו דידה עבדה דהווא כלבא דהוה אכיל מסאני דרבנן ולא הוה קא ידעי מנו ושמתו ליה איתלי ביה נורא כגונבתיה ואכלתיה ההוא אלמא דהוה קא מצער ליה להווא צורבא מרבנן אתא לקמיה דרב יוסף א"ל זיל שמתייה א"ל מסתפינא מיניה אמר ליה שקילי פתיחא עליה כל שכן דמסתפינא מיניה א"ל שקליה אחתיה בכרא ואחתיה

[בט] [א] מ"ח מ"י פ"ו מהל' מ"ח הלכתי ד' טושיע' י"ד סימן של עיני ע"פ ח' בט ב מ"ח מ"י פ"ו מהל' סנהדרין הלכתי י' טושיע' מ"ח סימן ד': ע' ג מ"י פ"ו מהל' מ"ח הל' י' פ"ו הלכתי א' טושיע' י"ד פ"ו הלכתי א' טושיע' י"ד סימן של עיני ע"פ ח' טושיע' מ"ח סימן ד': ד [מ"י] פ"ד מהלכות מ"ח הל' א' טושיע' י"ד ר' רמו ע"פ ח' סימן ד': ע"ה א מ"י פ"ו מהלכות מ"ח הלכתי טושיע' י"ד סימן ד' ע"ב ו מ"י פ"ו מהלכות מ"ח טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ג ז מ"י פ"ו הל' י' ע"ד ח מ"י פ"ו מהל' א' טושיע' טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ה ט מ"י פ"ו הלכתי י' טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ז י מ"י פ"ו מהל' א' טושיע' טושיע' מ"ח סימן ד':

ד [מ"י] פ"ד מהלכות מ"ח הל' א' טושיע' י"ד ר' רמו ע"פ ח' סימן ד': ע"ה א מ"י פ"ו מהלכות מ"ח הלכתי טושיע' י"ד סימן ד' ע"ב ו מ"י פ"ו מהלכות מ"ח טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ג ז מ"י פ"ו הל' י' ע"ד ח מ"י פ"ו מהל' א' טושיע' טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ה ט מ"י פ"ו הלכתי י' טושיע' מ"ח סימן ד': ע"ז י מ"י פ"ו מהל' א' טושיע' טושיע' מ"ח סימן ד':

רבינו הגנאל (המשך)

יקבשו מפייהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. שמתיה רב יהודה, ולא שרייה לשמתיה לא הוא ולא ר' יהודה נשיאה. ואמר רב יהודה בעידונו דשכיב, בריחא, דאפילו לגברא רבא כי האי ולא חזיף ליה. ולא אשכח חז דשרי ליה. עד דטרקיה זיבורא אמתיה ושכיב, עיליה למערתא דחסידי, ולא קיבלוהו. עיילוהו למערתא דדייני וקיבלוהו. מאי סני שומעני, דעבר כר' אליעזר, דתניא ר' אליעזר אומר אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, פירוש מבקש לשתות במיני זמר ולשמות בשמחה המרגילה לדידי עבירה כגון זה, (אמר) לך למקום שאין מכירין אותו ולבש שחורים ויתעמף שחורים ויעשה מה שלכו חפץ. כגון אכילה ושתייה במיני זמר וכיוצא בהן. אבל דבר עבירה שיש בה דין אדם לא ידע שמים, ואפילו חייבי לאוין או חייבי עשה, וכל שכן למעלה שאיסורן איסור עולם, חס ושלום שהתיר ר' אליעזר ואפילו בסתר, אלא דבר שפירשונו למעלה, הוא שאמרו לעשות. ואפילו ובריה הללו לא התירין לו, אלא אמר במשיא עצה לעשות כך כדי להבדיל (נ"א: להבטיח) את יצרו להשלים אתו, וכיון שיראה עצמו לבוש שחורים ויעמף שחורים משתבר יצרו ונתעטף שחורים, ואחר זה כולו חזר לשתות במיני זמר כגון נ"א: כמות שהיה עושה ולפניך שמתיה רב יהודה. תנא דבי ר' ישי מעטאל ולפני עור לא תתן מכשול, זה המכה בנו הגדול. שכיין שהוא גדול חזר גם הוא ומכה אביו, (זה) ונמצא כי אביו גורם לו והשילוי. ריש לקיש הוה מנטר פרדיסא, אתא ההוא גברא אכיל תאיני, רמא ביה קלא, לא אשגח ביה, אמר, ליהויה ההוא גברא בשמתא. אמר ליה אדרבה ליהויה ההוא גברא בשמתא. אם ממונן נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך. אתא שאיל לבי מדרשא, אמרו לו, שלו

(א) לפענו הגי' להיפך דש"י ליה לנפשיה נתמלה ואמנם ניקטת רבינו נטוה יומר ועי' תמו' ד"ה משמית דר"ק.